

Bil y Gymraeg ac Addysg (Cymru)

Canfyddiadau arolwg

Hydref 2024

Y cefndir

1. Fel rhan o ymgynghoriad y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar Fil y Gymraeg ac Addysg (Cymru), cynhaliwyd arolwg i gael safbwyntiau plant a phobl ifanc sy'n mynd i ysgolion cyfrwng Saesneg yng Nghymru ynghylch dysgu Cymraeg yn yr ysgol.

Y dull

2. Roedd arolwg hunanlenwi safonedig a strwythuredig ar agor am tua phedair wythnos, rhwng dydd Llun, 2 Medi a dydd Gwener, 27 Hydref 2024. Roedd yr arolwg ar gael i'w lenwi ar-lein, ac ar bapur ar gais.

3. Roedd arolwg hunanlenwi'n caniatáu rhywfaint o anhysbysrwydd i'r ymatebwyr, yn wahanol i ddulliau ymgysylltu eraill megis arolygon sy'n cyfweld wyneb yn wyneb. Mae pob dyfyniad sy'n ymddangos yn y papur hwn yn ddiennw, gydag unrhyw wybodaeth bersonol yn cael ei dileu.

4. Er mwyn llunio'r papur hwn, cynhaliwyd dadansoddiad o set ddata gyflawn. Gellir priodoli'r holl ddata i ymatebion unigol a gellir dadansoddi ymhellach ar gais.

Cynulleidfa

5. Cynlluniwyd yr arolwg i gael safbwyntiau plant a phobl ifanc sy'n mynd i ysgolion cyfrwng Saesneg yng Nghymru.

6. O ystyried yr amser a oedd ar gael i gwblhau'r gwaith ymgysylltu hwn, a'r ffaith bod dechrau tymor yr ysgol yn agos, defnyddiwyd dull â ffocws ar gyfer y gwaith hyrwyddo. Cafodd yr arolwg ei rannu â chysylltiadau presennol sy'n gweithio gyda phlant a phobl ifanc mewn lleoliadau cyfrwng Saesneg. Hyrwyddwyd yr arolwg hefyd gan dîm Addysg y Senedd yn ystod sesiynau a drefnwyd gyda grwpiau ysgol, yn y Senedd ac fel rhan o waith allgymorth y tîm. Bu tîm Cyswllt Cyntaf y Senedd hefyd yn hyrwyddo'r arolwg yn ystod teithiau o'r Senedd a sesiynau a drefnwyd gan grwpiau priodol.

7. Hoffem ddiolch i bawb a rannodd eu barn â ni.

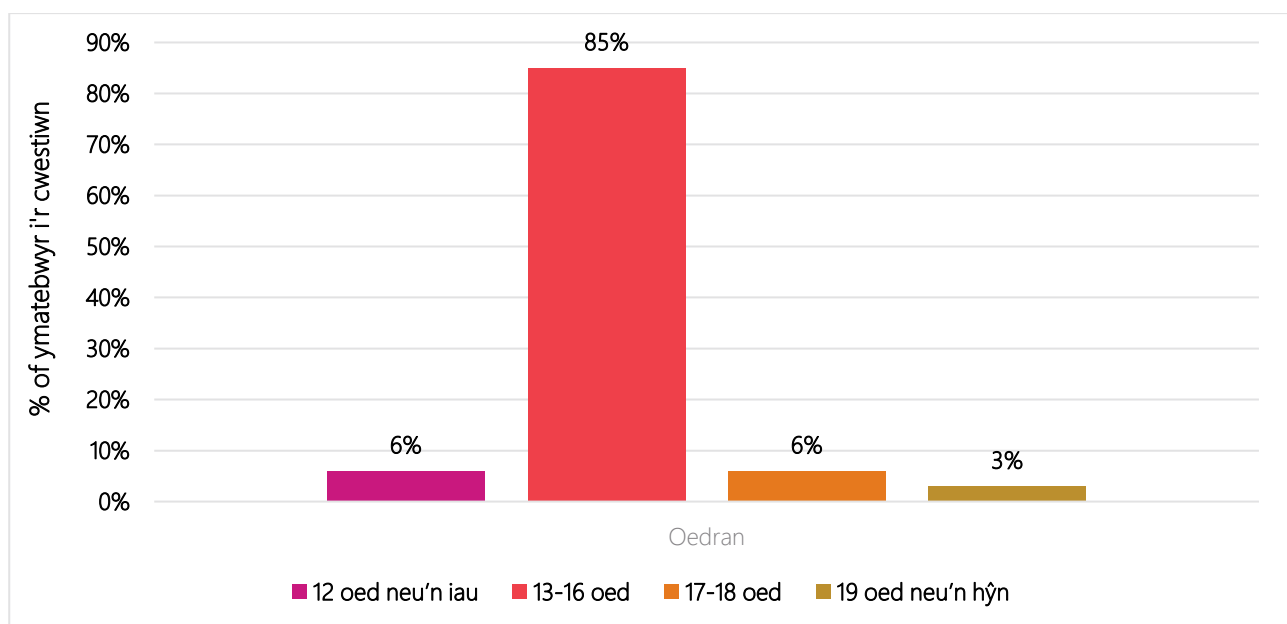
Canfyddiadau

8. Roedd yr arolwg yn cynnwys 12 cwestiwn ac fe'i rhannwyd yn dair adran. Cafwyd 35 o ymatebion i'r arolwg. Nid oedd 2 ymatebydd yn gymwys i barhau â'r arolwg ar sail oedran neu am nad oedd yr ymatebydd yn mynd i leoliad cyfrwng Saesneg.

9. Ar gyfartaledd, roedd yn cymryd tua 5 munud a 19 eiliad i lenwi'r arolwg. Daeth pob ymateb i law ar-lein.

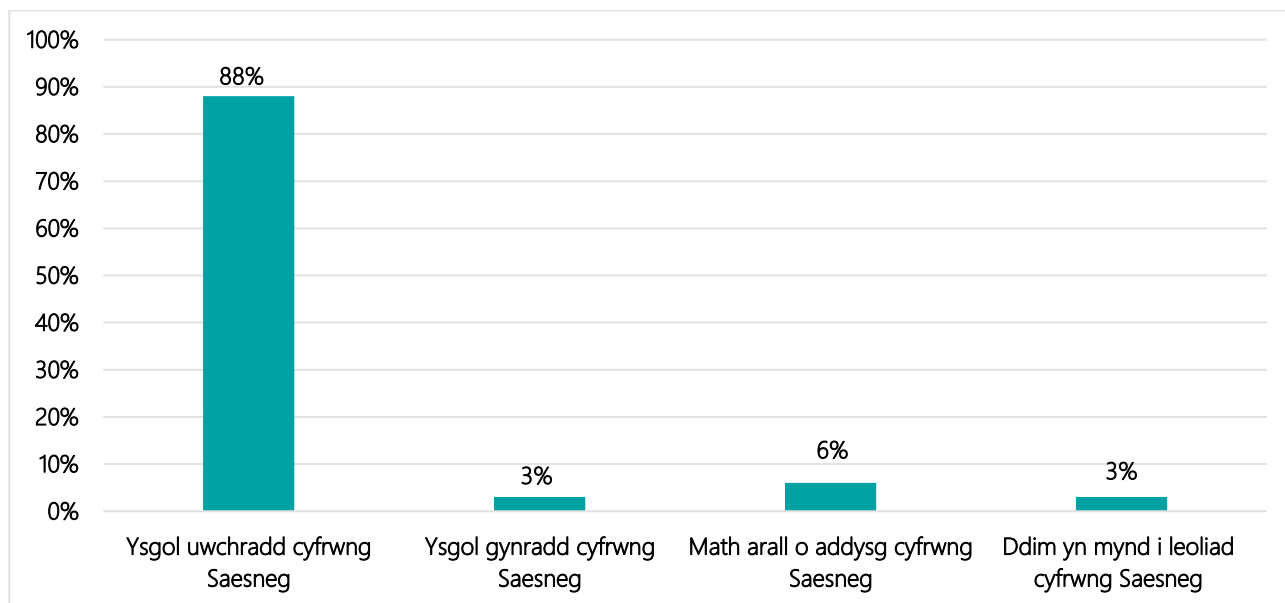
Oedran

10. Roedd 30 o ymatebwyr (85%) i'r cwestiwn hwn yn **13-16 oed**. Roedd 2 ymatebwr (6%) yn **12 oed neu'n iau**. Roedd 2 ymatebwr (6%) yn **17-18 oed**. Roedd 1 ymatebwr (3%) i'r cwestiwn hwn yn **19 oed neu'n hŷn** (un ymatebydd ydoedd, ac nid oedd yn gallu parhau â'r arolwg).

Wyt ti'n chi'n mynd i leoliad addysg cyfrwng Saesneg?

11. Dywedodd 30 o ymatebwyr (88%) i'r cwestiwn hwn eu bod yn mynd i ysgol uwchradd cyfrwng Saesneg. Dywedodd 1 ymatebydd (3%) ei fod yn mynd i ysgol gynradd cyfrwng Saesneg. Dywedodd 2 ymatebydd (6%) eu bod yn mynd i fath arall o addysg cyfrwng Saesneg. Dywedodd 1 ymatebydd (3%) nad oedd yn mynd i leoliad cyfrwng Saesneg ac nad oedd yn gymwys i barhau â'r arolwg.

Ble wyt ti'n byw?

12. Cafwyd ymatebion o 5 ardal awdurdod lleol. Atebodd 2 ymatebwr 'Arall' i'r cwestiwn hwn.

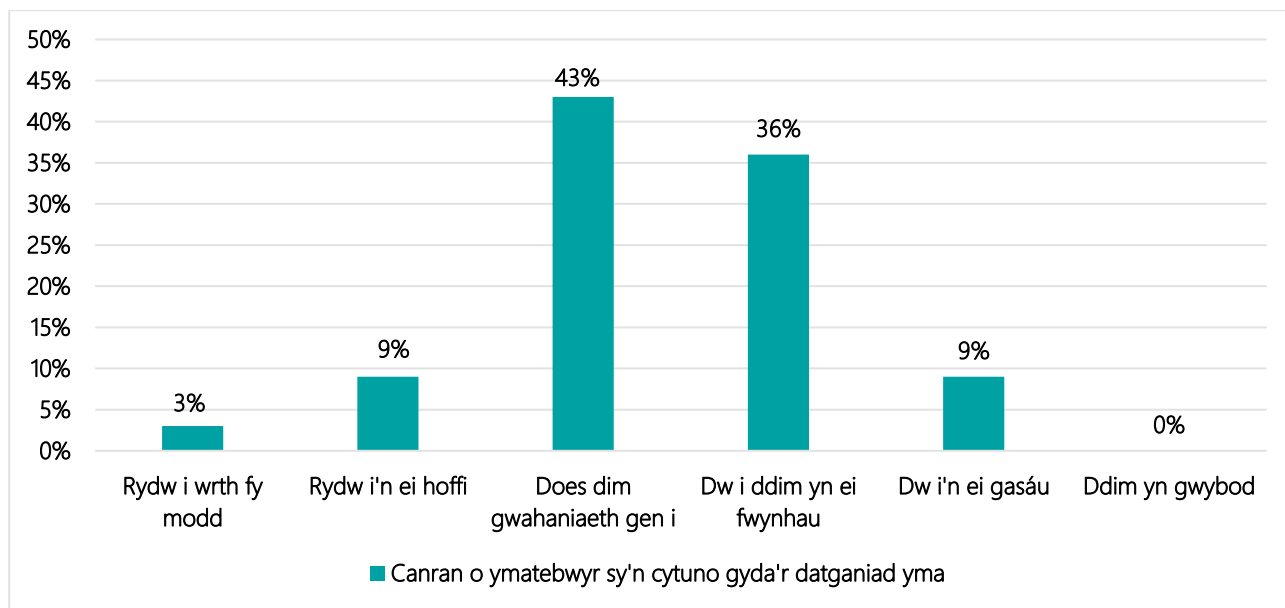
13. Dywedodd 21 o ymatebwyr (64%) i'r cwestiwn hwn eu bod yn byw ym **Mhen-y-bont ar Ogwr**, gyda 4 (12%) yn nodi eu bod o **Abertawe**, 2 (6%) yn dweud eu bod o **sir y Fflint**, 1 (3%) yn nodi eu bod o **Rondda Cynon Taf**, ac 1 (3%) yn dweud eu bod o **Gastell-nedd Port Talbot**.

Dysgu Cymraeg

14. Roedd cwestiynau 5 a 6 yn ceisio mynd i'r afael â phrofiad personol yr ymatebwyr o ddysgu Cymraeg yn yr ysgol.

15. Pa un o'r opsiynau yma sy'n disgrifio dy farn am ddysgu pwnc yn y Gymraeg?

Dywedodd 14 o'r ymatebwyr (43%) i'r cwestiwn hwn nad oedd ots ganddynt ddysgu pwnc yn Gymraeg. Atebodd 12 (36%) **nad oeddent yn ei fwynhau**. Roedd 3 (9%) ymatebydd **yn hoffi** dysgu pwnc yn Gymraeg, ac roedd 3 (9%) yn ei **gasáu**. Atebodd 1 (3%) ymatebydd ei fod **wrth ei fodd** yn dysgu pwnc yn Gymraeg.

Dyweda pam dy fod wedi dewis yr ateb hwn

16. Dywedodd yr ymatebydd a atebodd 'Rydw i wrth fy modd':

"Mae dysgu ieithoedd newydd yn hwyl."

17. Dywedodd yr ymatebwyr a atebodd 'Rydw i'n ei hoffi':

"Nid fy hoff beth yw e, ond dwi'n dal yn mwynhau dysgu am iaith fy ngwlad ac yn mwynhau gallu ei siarad hi."

"Wel, mae'n anodd ac nid fy mamiaith yw hi."

18. O'r rhai a atebodd 'Does dim gwahaniaeth gen i', roedd rhai yn cael anhawster gyda'r iaith:

"Rwy'n ei hoffi ond mae braidd yn anodd."

"Mae'n anodd i mi."

"Mae'n gallu bod yn anodd o ran sillafu ac ynganu – mae'r Saesneg yn haws."

19. Teimlai eraill yn fwy cadarnhaol am ddysgu Cymraeg:

"Mae'n bwysig ei medru, achos mae'n ofynnol mewn rhai swyddi bod pobl yn medru Cymraeg, ond dyw'r gwersi ddim yn sbort yn hollol."

"Dw i'n credu ei bod hi'n dda bod gyda ni ein hiaith ein hunain, ond does dim llawer o bobl yn ei siarad yma."

"Dw i'n meddwl ei fod yn sgil dda cael iaith arall."

"Mae'n hwyl newid iaith bob hyn a hyn."

20. Roedd sylwadau eraill gan y rhai a atebodd '**Does dim gwahaniaeth gen i**' yn cynnwys:

"Dw i'n hoffi'r Cymraeg fel pwnc, ond dw i ddim yn siŵr sut fyddwn i'n teimlo pe bai pynciau eraill yn dechrau cael eu dysgu trwy gyfrwng y Gymraeg."

"Dyw'r pynciau rydyn ni'n eu gwneud ddim yn bynciau y byddech chi'n eu defnyddio mewn sgwrs ac maen nhw'n od iawn."

"Dydw i ddim yn siarad Cymraeg ond dydw i ddim yn ei chasáu."

"Mae'n iawn ond fyddwn i ddim yn dewis ei wneud yn fy amser fy hun."

"Dyw'r Gymraeg ddim y pwnc mwyaf cyffrous na'r mwyaf diflas yn hollol."

21. O'r rhai a atebodd '**Dw i ddim yn ei fwynhau**', roedd cael bod yr iaith yn anodd hefyd yn thema:

"Oherwydd byddai'n haws yn Saesneg."

"Dwi'n ei chael hi'n anodd ei deall a'i siarad a'i hysgrifennu."

"Mae'n anoddach ei dysgu na phynciau eraill ac yn fwy dryslyd."

"Oherwydd ei fod yn galed ac yn ddryslyd."

"Mae'n eithaf diflas ac yn anodd gan fy mod i newydd symud ysgol, felly mae'n llawer anoddach yn yr ysgol hon."

"Oherwydd dwi ddim yn dda ynddo."

22. Roedd nifer o bobl eraill yn teimlo bod dysgu'r iaith yn ddiflas:

"Mae'n ddiflas."

"Mae'r Gymraeg yn ddiflas gen i ac yn gymhleth."

“Dwi ddim yn mwynhau dysgu Cymraeg oherwydd mae’n ddiflas ac mae’n well gen i siarad Saesneg.”

23. Roedd un ymatebwr yn teimlo nad oedd angen dysgu Cymraeg:

“Oherwydd dwi’n ei gweld yn ddiangen os mai Saesneg yw’r brif iaith. Pe bydden ni’n ei defnyddio’n amlach, neu pe bai rhai ardaloedd yn ein rhan ni o Gymru yn siarad mwy ohoni, byddwn i’n deall.”

24. Gwnaeth yr ymatebwyr a atebodd 'Dw i’n ei gasáu' hefyd ddweud bod ei dysgu’n ddiflas a’u bod yn methu deall yr iaith:

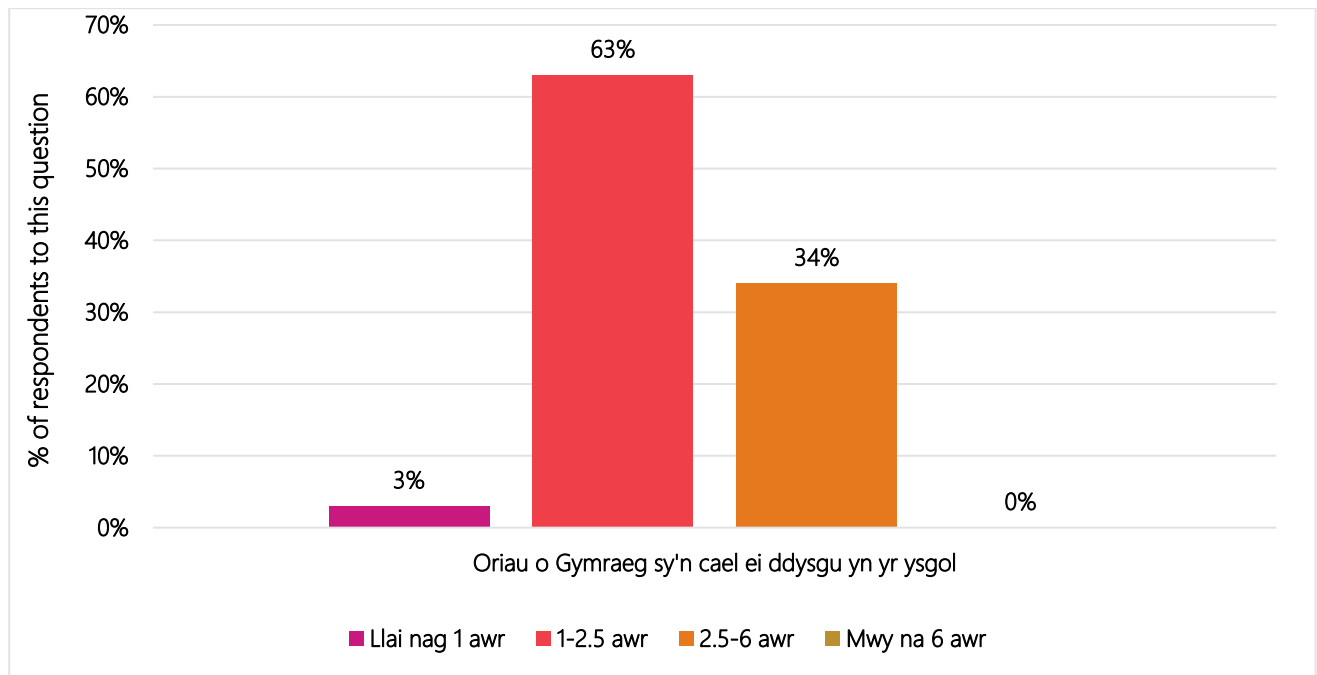
“Mae'n ddiflas.”

“Dwi ddim yn deall Cymraeg yn dda iawn.”

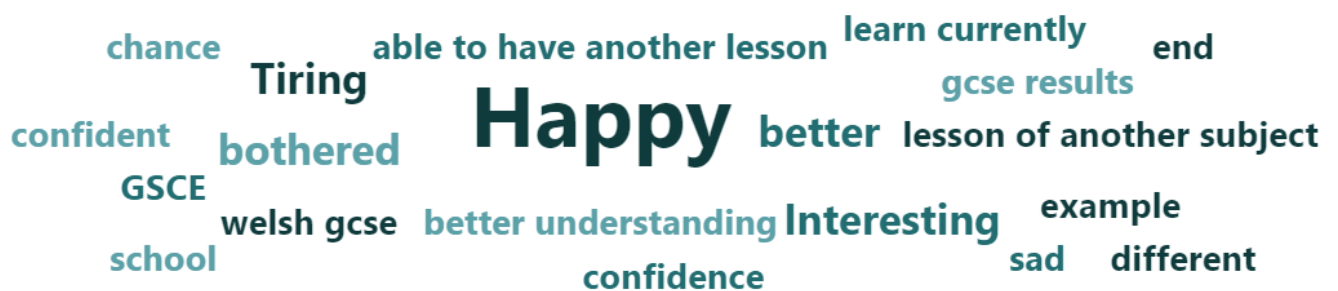
Sawl awr yr wythnos wyt ti’n cael dy addysgu drwy gyfrwng y Gymraeg yn yr ysgol?

25. Roedd cwestiynau 7 ac 8 yn ceisio canfod sawl awr yr wythnos y mae’r ymatebwyr yn dysgu Cymraeg yn yr ysgol, a sut y byddent yn teimlo pe baent yn dysgu Cymraeg am 10% o’u hwythnos ysgol pe bai’r Bil yn cael ei roi ar waith.

26. Dywedodd 20 (63%) o’r rhai a ymatebodd i’r cwestiwn hwn eu bod yn dysgu Cymraeg **1-2.5 awr yr wythnos**. Dywedodd 11 (34%) o’r ymatebwyr eu bod yn dysgu Cymraeg **2.5-6 awr yr wythnos**. Dywedodd 1 (3%) ymatebydd ei fod yn dysgu Cymraeg **lai nag 1 awr yr wythnos**. Nid atebodd neb eu bod yn cael **mwy na 6 awr o Gymraeg yr wythnos**.

27. Pan ofynnwyd iddynt sut y byddent yn teimlo pe baent yn cael eu haddysgu yn Gymraeg am 10% o'r wythnos ysgol (sef rhwng 2 a 2.5 awr yn dibynnu ar oedran), roedd yr ymatebion yn cyfleu amrywiaeth o deimladau, a gynrychiolir gan y cwmwl geiriau hwn.

28. Mae dadansoddiad manylach yn dangos bod rhai o'r ymatebion yn gadarnhaol ynghylch cael gwell dealltwriaeth o'r Gymraeg pan fyddant yn gadael yr ysgol ac ynghylch cynyddu lefelau hyder. Roedd yr ymatebion mwy cadarnhaol yn cynnwys:

"Hapus, gan y byddai gen i well dealltwriaeth wrth adael yr ysgol ac mewn TGAU."

"Diddorol"

"Byddai'n iawn gen i oherwydd dyw e ddim yn rhy wahanol i sut rwy'n dysgu ar hyn o bryd."

"Ocê"

"Rhyddhad"

“Byddai’n iawn gen i. Byddai gen i fwy o hyder.”

“Yn iawn”

“Byddai’n iawn gen i, cyhyd ag y byddai rhywbeth ar y diwedd – er enghraifft, siawns o gael gwell canlyniadau TGAU yn Gymraeg.”

“Yn hapus

29. Nid oedd rhai ymatebwyr yn gwybod sut y byddent yn teimlo, neu eu bod yn teimlo’n ddifater neu gymysg am y cynnig:

“Byddwn i’n teimlo’n llai hyderus ond yn hapus oherwydd byddwn i’n gallu cael gwers arall mewn pwnc arall.”

“Ddim gwahaniaeth gen i”

“Dwi ddim yn gwybod”

“Niwtral”

30. Mynegodd nifer o’r ymatebwyr deimladau negyddol tuag at y cynnig, gyda rhai yn cyfeirio eto at gael bod yr iaith yn anodd neu'n ddiflas.

“Dryslyd”

“Wedi digio”

“Blino”

“Annheg”

“Wedi blino'n lân”

“Trist oherwydd byddai’n anodd i mi ei deall.”

“Yn gas gen i”

“Yn flin”

“Wedi diflasu”

“Digalon”

Lefelau hyder

31. Roedd cwestiwn 9 yn gofyn i’r rhai dan 16 oed pa mor hyderus y byddent i gwblhau nifer o dasgau ar ôl iddynt gyrraedd 16 oed pe baent yn cael eu haddysgu yn Gymraeg am 10% o’r wythnos ysgol. I’r rhai a oedd eisoes yn 16 oed, gofynnwyd pa mor hyderus eu bod yn cwblhau'r tasgau hyn nawr.

32. Wrth ystyried eu gallu o ran *'Deall ymadroddion a geirfa sy'n gysylltiedig â phynciau fel gwybodaeth bersonol sylfaenol, gwybodaeth am dy deulu, siopa, daearyddiaeth leol, cyflogaeth.* -

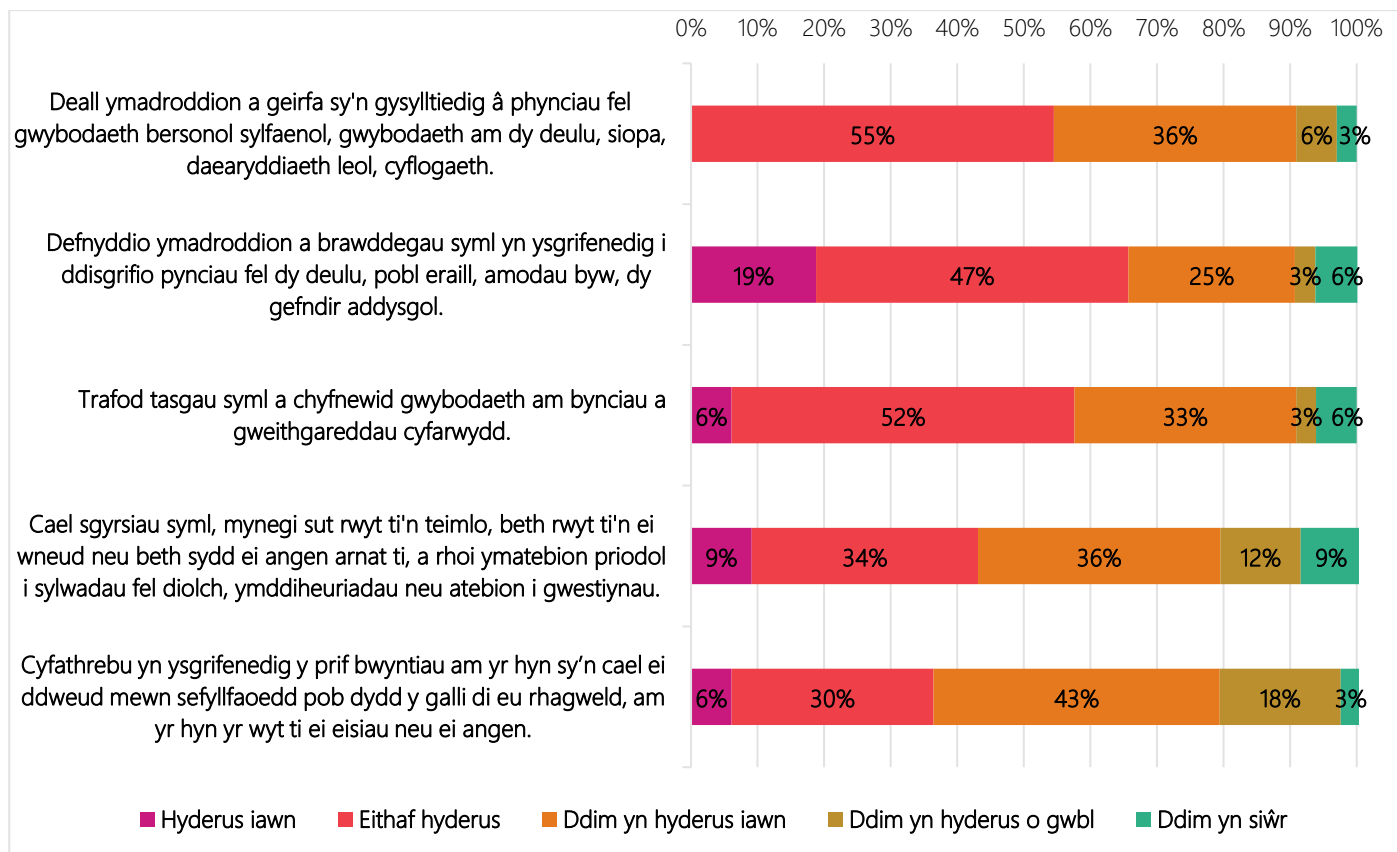
roedd 18 (55%) o'r ymatebwyr **yn eithaf hyderus**, neu'n teimlo y bydden nhw pe baent yn dysgu Cymraeg am 10% o'u hwythnos ysgol. Atebodd 12 (36%) **ddim yn hyderus iawn**, 2 (6%) **ddim yn hyderus o gwbl** ac atebodd 1 (3%) **ddim yn siŵr**.

33. Wrth ystyried eu gallu o ran '*Defnyddio ymadroddion a brawddegau syml yn ysgrifenedig i ddisgrifio pynciau fel dy deulu, pobl eraill, amodau byw, dy gefndir addysgol.*' – dywedodd 6 (19%) o'r ymatebwyr eu bod yn **hyderus iawn**, dywedodd 16 (47%) eu bod **yn eithaf hyderus**, ymateb 8 (25%) ohonynt oedd **ddim yn hyderus iawn**, ac ateb 1 (3%) oedd **ddim yn hyderus o gwbl**. Atebodd 2 (6%) **ddim yn siŵr**.

34. Pan ofynnwyd iddynt am eu hyder o ran '*Trafod tasgau syml a chyfnwid gwybodaeth am bynciau a gweithgareddau cyfarwydd.*' – atebodd 2 (6%) eu bod yn **hyderus iawn**, gyda 17 (52%) **yn eithaf hyderus**. Rhoddodd 11 (33%) yr ateb **ddim yn hyderus iawn** a thiciodd 1 (3%) **ddim yn hyderus o gwbl**. Ateb 2 (6%) oedd **ddim yn siŵr**.

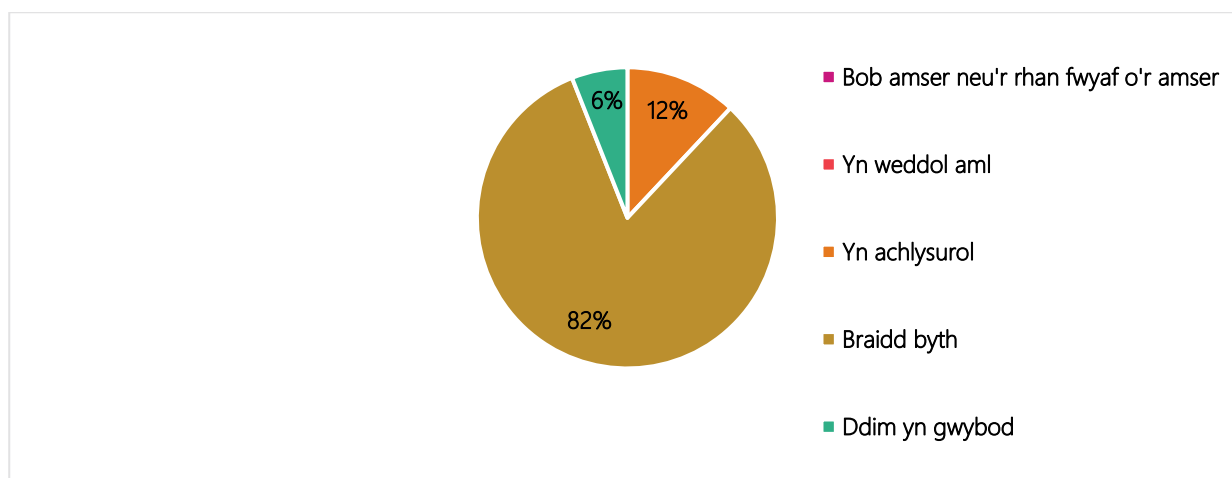
35. Wrth ystyried eu hyder o ran '*Cael sgysiau syml, mynegi sut rwyf ti'n teimlo, beth rwyf ti'n ei wneud neu beth sydd ei angen arnat ti, a rhoi ymatebion priodol i sylwadau fel diolch, ymddiheuriadau neu atebion i gwestiynau*' – dywedodd 3 (9%) eu bod yn **hyderus iawn** ac roedd 11 (34%) yn **eithaf hyderus**. Ticiodd 12 (36%) **ddim yn hyderus iawn**, atebodd 4 (12%) gyda **ddim yn hyderus o gwbl**, ac ateb 3 (9%) oedd **ddim yn siŵr**.

36. Yn olaf, pan ofynnwyd iddynt am eu gallu o ran '*Cyfathrebu yn ysgrifenedig y prif bwyntiau am yr hyn sy'n cael ei ddweud mewn sefyllfaoedd pob dydd y galli di eu rhagweld, am yr hyn yr wyt ti ei eisiau neu ei angen*' – dywedodd 2 (6%) eu bod yn **hyderus iawn**, gyda 10 (30%) yn nodi eu bod yn **eithaf hyderus**. Fodd bynnag, rhoddodd 14 (43%) yr ateb **ddim yn hyderus iawn**, gyda 6 (18%) yn rhoi **ddim yn hyderus o gwbl**. Dewisodd 1 (3%) yr opsiwn **ddim yn siŵr**.

Defnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol

37. Gofynnodd cwestiwn 10 faint yr oedd ymatebwyr yn defnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol. Dywedodd 27 (82%) o'r ymatebwyr eu bod **braidd byth** yn defnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ysgol. Dywedodd 4 (12%) nad oeddent yn defnyddio Cymraeg yn aml iawn, gyda 2 (6%) yn ateb **ddim yn gwybod**. Atebodd 0% gyda'r opsiynau **bob amser** neu'r rhan fwyaf o'r amser a gweddol aml.

Sut gall ysgolion helpu myfyrwyr i gael yr hyder i ddefnyddio'r Gymraeg?

38. Gofynnodd cwestiwn 11 am syniadau am sut y gall ysgolion helpu pob disgybl i gael yr hyder i ddefnyddio'r Gymraeg yn annibynnol erbyn gadael yr ysgol yn 16 oed.

39. Roedd rhai o'r sylwadau'n cynnig defnyddio'r Gymraeg mewn mwy o wersi ac ar draws gwahanol bynciau.

"Defnyddio'r Gymraeg yn amlach mewn gwahanol bynciau."

"Defnyddio'r Gymraeg yn fwy mewn gwahanol ddosbarthiadau."

"Defnyddio'r Gymraeg yn amlach mewn pynciau eraill ond dim gormod."

"Gallai ysgolion gyflwyno mwy o wersi Cymraeg yn ystod yr wythnos neu gallai athrawon annog defnyddio'r Gymraeg yn lle'r Saesneg yn y dosbarth."

"Ychydig bach o Gymraeg ym mhobman."

"Defnyddio Cymraeg achlysurol ym mhob gwers beth bynnag yw'r pwnc – mae hyn yn golygu y bydd angen i'n hathrawon siarad mwy o Gymraeg mewn gwersi hefyd. Dylid cynnwys mwy o Gymraeg mewn gwasanaethau - e.e. emynau Cymraeg."

"Cyflwyno'r Gymraeg yn fwy rheolaidd yn araf deg yn hytrach na gwneud newid enfawr ryw ddydd."

40. Soniodd eraill am y pynciau roedden nhw'n eu dysgu drwy'r Gymraeg ac am eu gwneud yn fwy diddorol.

"Gwneud pynciau Cymraeg y mae gennym ddiddordeb ynddyn nhw efallai."

"Defnyddio pynciau y mae'r dosbarth cyfan yn ymddiddori ynddyn nhw."

"Cynnig pynciau sydd o ddiddordeb i ni."

"Gwneud y peth yn fwy o hwyl."

41. Awgrymodd rhai ymatebwyr gael mwy o amser ar gyfer gwersi Cymraeg yn ystod yr wythnos neu wersi atgrynhoi ychwanegol i ailedrych ar yr hyn sydd wedi cael ei ddysgu.

"Mwy o wersi Cymraeg yr wythnos."

“Mwy o wersi Cymraeg.”

“Gadael i fyfyrwyr gael sgysiau yn Gymraeg yn aml.”

“Defnyddio mwy o Gymraeg gydag athrawon sy’n medru’r iaith.”

“Mwy o amser ar gyfer gwersi.”

“Cynnal gwers atgrynhoi unwaith y mis?”

“Cynnal gwers atgrynhoi neu wneud iddyn nhw sgwsio â’i gilydd yn Gymraeg.”

“Cynnal gwersi atgrynhoi yn achlysurol.”

42. Soniodd eraill am wneud y Gymraeg sy’n cael ei haddysgu’n fwy defnyddiol i ddysgwyr fel eu bod yn fwy tebygol o’i defnyddio.

“Mwy o glybiau Cymraeg ac yna gwneud posteri ar sut i ofyn am offer a geirfaoedd syml eraill y gallwn eu defnyddio.”

“Addysgu pynciau a fyddai’n codi mewn sgysiau.”

“Dysgu ymadroddion syml iddyn nhw.”

43. Cyfeiriodd cwpl o sylwadau at y Gymraeg yn cael ei thrafod yng nghyd-destun manteision hirdymor. Fodd bynnag, nid oedd cytundeb ynghylch sut y dylai hyn gael ei ddefnyddio.

“Peidio â nodi mai hon fydd y peth pwysicaf a bod rhaid iddyn nhw ei dysgu er mwyn cael eu cyflogi.”

“Dylid gwneud dysgu Cymraeg yn beth mawr. Hynny yw, bydd eich cyfleoedd swyddi ac ati yn well.”

Sylwadau ychwanegol

44. Cafodd ymatebwyr yr arolwg gyfle i rannu sylwadau pellach am ddysgu Cymraeg a sut y gallai Llywodraeth Cymru helpu myfyrwyr. Roedd rhai o’r sylwadau’n awgrymu cymorth ychwanegol i’r rhai sy’n cael trafferth dysgu’r iaith.

“Hoffwn iddi fod yn fwy hygyrch i bobl sy’n cael trafferth gyda’r Gymraeg, i’w dysgu.”

"Dylai fod pethau yn eu lle ar gyfer myfyrwyr sydd ar ei hôl hi yn y Gymraeg er mwyn iddyn nhw allu dal i fyny."

45. Cynigiodd rhai ymatebwyr rai awgrymiadau ymarferol ar gyfer dysgu Cymraeg:

"Gadewch i'r myfyrwyr greu posterï am y pynciau sy'n anodd iddyn nhw."

"Gwaith cartref Cymraeg."

"Mwy o sgwrsio."

"Mwy o sgysiau a gwaith tîm."

46. Awgrymodd un ymatebwr y dylai dysgu Cymraeg fod yn ddewisol.

"Dylid tynnu'r pwysau oddi ar y pwnc a chaniatáu i bobl ddewis a ydyn nhw am ei gymryd ai peidio."